

Teoreticko-metodologická východiska analýzy vědeckotechnické revoluce v soudobém vojenství

Uplatňování výsledků vědeckotechnické revoluce v armádách států socialistického společenství je objektivním procesem, vnutřeným politikou imperialismu, který i nadále pokračuje v horečném zbrojení, v politice z pozice síly a vměšování se do vnitřních záležitostí suverénních států.

Optimismus vyvolaný úspěšným dokončením sovětsko-amerických rozhovorů o likvidaci raket středního a kratšího doletu je zatlačován do pozadí těmi kruhy Západu, které požadují posílení potenciálu jaderných a konvenčních zbraní jako kompenzaci za jaderné zbraně, určené k likvidaci, a zůstávají i nadále napětí v různých částech světa. Ze současné politiky států NATO i USA je patrné, že se dosud nový nevyhnutelný přístup k otázkám války a míru nepromítl do jejich vojenské politiky.

Státy Varšavské smlouvy ve své vojenské politice nepodléhají iluzím. Uvědomují si složitost reálných rozporů a problémů při rozpracování koncepce zastavení horečného zbrojení a budování bezpečného světa pro všechny. Svůj postoj k otázkám války a míru vyjádřily v dokumentu Politického poradního výboru členských států Varšavské smlouvy — „O vojenské doktríně států Varšavské smlouvy“ přijatého na jednání v Berlíně v květnu roku 1987. V tomto dokumentu jednoznačně zaujaly stanovisko, že svou budoucnost nespojovaly a nespojují s vojenským řešením mezinárodních problémů. Zdůrazňují požadavek nepřipustit válku — jadernou ani konvenční.

Z principu rozumné obranné dostatečnosti, která je základem výstavby armád států Varšavské smlouvy v duchu této doktríny, vyplývá, že pokud nejsou vytvořené potřebné politické záruky bezpečnosti, jsou nuceny státy Varšavské smlouvy mít své ozbrojené síly na takové úrovni, aby mohly v každé situaci vyloučit nenadálý útok. To předpokládá mít takové složení ozbrojených sil, množství a kvalitu prostředků ozbrojeného násilí a alespoň takový stupeň bojové a mobilizační pohotovosti, které odpovídají úrovni, charakteru a intenzitě válečného nebezpečí.

Jedním z důležitých faktorů vysoké bojové a mobilizační pohotovosti ČSLA v soudobých podmínkách je vědeckotechnický rozvoj ve vojenství, který se stává hlavní hybnou silou procesu intenzifikace výcviku vojsk a zdokonalování jejich bojového mistrovství. Vzhledem k tomu, že soudobý proces realizace výsledků vědeckotechnické revoluce ve vojenství je poznamenán řadou nových mezinárodně politických a vnitropolitických, objektivních i subjektivních materiálních a duchovních činitelů, vyvolaných dynamikou společenského vývoje, podmíněnou především vědeckotechnickým rozvojem, novým myšlením i uskutečňovanou přestavbou všech oblastí socialistické společnosti, je zapotřebí vrátit se k některým teoreticko-metodologickým aspektům analýzy vědeckotechnického rozvoje — tohoto významného společenského fenoménu.

Pod zorným úhlem uvedených skuteč-

ností získáme reálnější pohledy na sociální funkce vědeckotechnické revoluce ve vojenství a také na procesy její realizace v ČSLA.

Významnou úlohu v rozvinutí teoreticko-metodologických východisek analýzy místa a úlohy vědeckotechnické revoluce při řešení globálních problémů lidstva, urychlení sociálně ekonomického rozvoje socialistické společnosti i problémů soudobého vojenství sehrál XXVII. sjezd KSSS. Z jeho závěrů, stejně jako z materiálů XVII. sjezdu KSČ, celarmádního stranického aktivu, dokumentů Politického poradního výboru Varšavské smlouvy, konaného v Berlíně v roce 1987, 7., 8. a 9. zasedání ÚV KSČ lze využít řady podnětů a poučení, která vyjadřují obohacení přístupů „nového myšlení“ k vědeckotechnické revoluci a jejímu využívání ve společnosti a armádě.

Ze závěrů XXVII. sjezdu KSSS o sociálních souvislostech, projevech a důsledcích vědeckotechnické revoluce vyplývá potřeba **analyzovat vědeckotechnickou revoluci jako kategorii historického materialismu, jako významnou materiální a duchovní sílu, jako významný faktor akcelerace společnosti.** Tím postihneme podstatné společenské souvislosti, které nejsou zanedbatelné jak v oblasti teorie, tak i společenské praxe.

Zvýraznění potřeby filozoficko-metodologického přístupu vědeckotechnické revoluce ve vojenství neznamená popření významu přístupu ostatních společenských, přírodních a technických věd. Skutečností však zůstává, že bez respektování filozoficko-metodologického přístupu nemohou ani jiné vědní disciplíny objektivně vědecky postihnout všechny společenské a vojenské souvislosti, které se dotýkají obsahu, projevu, důsledků a proměn vědeckotechnické revoluce ve vojenství.

Vědeckotechnická revoluce je konkrétním výrazem projevů vědeckotechnického pokroku ve druhé polovině dvacátého století. Projevu se ve vědě a technice, ve výrobní i nevýrobní sféře a podstatným způsobem ovlivňuje všechny oblasti života společnosti, včetně vojenství.

Vědeckotechnická revoluce mění celý charakter vojenské činnosti. Má revolučníizující vliv na materiálně technickou základnu ozbrojeného zápasu, organizaci vojsk, formy a metody vedení ozbrojeného zápasu i na přípravu vojsk. Má vliv na všechny stránky života armády — na oblast světového názoru, ideologie, vzdělání, kultury, psychologie lidí, způsob života i na místo a úlohu subjektivního činitele v armádě.

Pod jejím vlivem se revolučním způsobem vyvíjí **materiální technická základna**

vojenství. Výsledky vědy a techniky umožnily vytvořit nové druhy zbraní a inovovat konvenční zbraně, které také zvyšují mohutnost palby, údernou sílu a manévrovost vojsk. Kvalitativní proměny prostředků ozbrojeného násilí, prostředků dopravy, přepravy a řízení představují nehlubší změnu vojenství. Rozvoj vědy a techniky přispívá k přeměně vojenství v člověkem řízený přírodně technický a technologický proces.

Vědeckotechnická revoluce je úzce spojena s rozvíjením poznávací a praktické funkce vědy, jak vůči přírodě a společnosti, tak i armádě. Praktické využívání přírodních sil ve struktuře neživé a živé hmoty, jehož projevem je rozvoj mikroelektroniky, optoelektroniky, informatiky, biotechnologie a genového inženýrství je dokladem toho, že věda se stává zdrojem nekonvenčních technologií vedení ozbrojeného zápasu. Způsobuje změny ve vojenské činnosti. Živá „práce“ v armádě se orientuje převážně nikoli na fyzicky namáhavou činnost, ale na obsluhu vojenské techniky a na řídicí a organizační činnost.

Vojenská technika se stala nejen prodloužením lidských tělesných orgánů, díky automatizaci a robotizaci, ale také prodloužením funkcí lidského mozku v důsledku automatizace velení a řízení. I když se vědeckotechnická revoluce realizuje ve věcně složce vojenství — ve vojenské technice, **nelze ji oddělit od její složky lidské.** A to mimo jiné již z toho důvodu, že realizuje lidské cíle. Vědeckotechnická revoluce ve vojenství klade stále narůstající kvalitativně nové požadavky na vědomosti, výcvik, výchovu i připravenost příslušníků socialistické armády. Vyžaduje přisupovat k přípravě příslušníků armády v nejednom případě nově a netradičně nejen v oblasti vědeckotechnické a vojenskovědní, ale i společenskovědní.

Prochází-li dnes naše společnost a armáda revolučními socialistickými a vědeckotechnickými proměnami, stojíme v oblasti přípravy kádřů v armádě před úkolem přehodnotit formy, metody a obsah bojové a politické přípravy velitelského sboru, praporečků i vojáků základní služby.

Platí to o potřebě přehodnocení vzájemných vazeb a působení mezi společenskovědní, vědeckotechnickou a vojenskocobornou přípravou. Zúžení přípravy jen na vojenskotechnickou oblast by vedlo k neřádnému, apolitickému, technokratickému přístupu k přípravě vojenských kádřů, na druhé straně podcenění této přípravy vede k vojenskotechnické stagnaci, k oslabení bojové pohotovosti i bojové síly socialistické armády.

Mezi jednotlivými druhy vojenské pří-

niky existují podstatné rozdíly v sociální funkci. Pro vojenskou vědu a techniku platí, že věda a technika samy o sobě mír neohrožují.

Výsledky vojenskovědeckého poznání a platí to v současné době pro jakoukoli aplikovanou vědu i materializovaný vědecký poznatek v prostředcích vojenské činnosti, mají třídní politický obsah. Jsou předurčeny svou existencí, rozmístěním, zaměřením, pohotovostí ke zcela konkrétním politickým cílům. Plní politickou funkci již svou existencí a jak potvrzují současná jednání SSSR a USA o snížení stavu strategických útočných zbraní, staly se vysoce angažovaným polem světového třídního zápasu. Jak bylo zdůrazněno na XXVII. sjezdu KSSS, situace ve světě vyvolaná hromaděním a zdokonalováním jaderných zbraní se může vyvinout tak, že už nebude záviset na rozumu či vůli politiků. Ocitne se v zajetí techniky, vojenskotechnokratické logiky.

Uvědomění si těchto skutečností se bezprostředně dotýká problémů realizace vědeckotechnické revoluce v ČSLA a přípravy lidského činitele.

Vědeckotechnická revoluce ve vojenství má vliv na dělbou práce ve vojenství, „**poznamenává**“ **společenské vztahy v armádě**. Je tomu proto, že se realizuje v konkrétních sociálně ekonomických, politických a ideologických souvislostech, které tento proces nikoli bezvýznamně ovlivňují. Také tento proces realizace i v podmínkách armády nabývá na smyslu a hodnotě jen ve vztahu k člověku.

Vědeckotechnická revoluce klade specifické požadavky na vojenské kolektivy a vztahy v nich. Vzhledem k tomu, že vznikají nové strukturální vazby v jednotkách, vyplývající z technologické, funkční nebo organizační návaznosti, vedle původních vazeb podřízenosti, zvyšuje se vzájemná závislost jednotlivých obsluh a vojenských kolektivů. Narůstá význam kolektivity obsluhy, rozšiřuje se vojenskoodborný a vojenskotechnický obsah jednotlivých funkcí. Dřívější výkonné funkce jsou stále ve větší míře postupně nahrazovány funkce-mi kontrolními. Jejich realizace vyžaduje více samostatnosti, iniciativy, aktivity, tvořivé činnosti. Uplatňování vědy jako společenské produktivní síly v podmínkách armády se přibližuje k úrovni, **kdy nejefek-**

tivnější podmínkou rozvoje armády se stává všestranný rozvoj schopností a aktivity člověka. I v tom se věda ve své podstatě stává hybnou silou rozvoje bytostných, tedy společenských sil člověka v armádě.

Hlavní úkoly realizace vědeckotechnické revoluce v ČSLA jsou spojeny se zdokonalováním a efektivním využíváním bojové techniky a výzbroje, s plněním výcvikových úkolů moderními progresivními prostředky. Efektivní využívání trenažérů a simulátorů, nových metod výcviku odpovídajícího stavu a úrovni výcvikové základny, plánovitě a promyšleně využití provozu bojové techniky, je cestou k dosažení vysoké technické připravenosti vojsk a vysoké bojové pohotovosti vojsk a techniky jako základního činitele bojové pohotovosti útvarů a jednotek ČSLA.

Vědeckotechnická revoluce ve vojenství **vyvolává revoluční změny v procesu velení a řízení vojsk**. Automatizované systémy velení a řízení, využívání výpočetní techniky, elektroniky vytváří předpoklady pro zkvalitnění informačního toku, zpracování informací a ve svém důsledku zkvalitňování a zkracování časových norem uvádění vojsk do bojové pohotovosti.

Všechny tyto procesy **ovlivňují vojenské činnosti vojáků, jejich vzájemné vztahy, procesy velení a řízení a kladou nové požadavky na všeobecné, vojenské odborné a vojenskotechnické vzdělání velitelských kádrů i vojáků**. Zanedbatelné nejsou ani požadavky v oblasti morálního politického, psychologického a volní připravenosti a odolnosti.

Požadavky mistrného ovládní moderních zbraní a bojové techniky **zvyšují úlohu a význam lidského činitele**. Tyto faktory kladou také větší nároky na účinnější ideově politickou a morální motivaci vojáků a vyžadují adekvátní regeneraci jejich duševních a fyzických sil.

Realizace procesu vědeckotechnické revoluce ve vojenství je neslučitelná s dosahováním vysokých ukazatelů za každou cenu, zejména za cenu maximálního duševního a fyzického vyčerpání velitelů i vojáků. Proto je nutné věnovat pozornost kompenzačním faktorům, mezi které patří životní podmínky vojsk, duševní, kulturní a sportovní využití vojáků, vhodná motivace ve všech oblastech mimoslužební činnosti.

ské činnosti, ale také její sociální obsah proměny, důsledky, její reálné možnosti a existující rozpory.

Vědeckotechnická revoluce ve vojenství

Zkoumání vědeckotechnické revoluce ve vojenství jako kategorie historického materialismu musí brát v úvahu nejen změny ve vědě, technice a „technologii“ vojen-

je ukazatelem protikladných sociálních důsledků, projevů, nevyřešených problémů. Sociálně politické podmínky, politika tříd, států a koalic má rozhodující vliv na to, v jakém směru a rozsahu bude uplatňována vědeckotechnická revoluce ve vojenství.

Efektivnost vědeckotechnické revoluce ve vojenství socialistického státu závisí na úrovni materiálních prostředků, které má armáda k dispozici, na úrovni vojenské organizace a dynamice změn v obsahu a formách vojenské činnosti. Závisí na využití ekonomických, politických, ideologických, mravních, psychologických, organizačních a sociálních forem aktivizace subjektu vojenství.

Vědeckotechnická revoluce je spojena s přestavbou vzdělání a s rozvojem sociálních vztahů v ČSLA, které se stávají významným zdrojem vědeckotechnického rozvoje.

Současné náročné úkoly v oblasti vědeckotechnického rozvoje v armádě nejsou splnitelné bez uvědomělé kázně, pořádku, bez prohloubení socialistických vztahů, socialistického vlastenectví a socialistického internacionalismu v ČSLA.

Marxisticko-leninská metodologie je klíčem k pochopení systémového přístupu k vědeckotechnické revoluci ve vojenství v jednotě jejích sociálně politických, ekonomických, ideologických, vojenskoodborných a vědeckotechnických souvislostí.